

~ *Féjárom* ~ rumén *Fiiarău* helynév is (vö. Melich Emlékk. 364—5). — A *megy* igével összetettek: *Berekremenő* (sz.) (Szentgerice), *Árokramenő* (k.) (Nyárádgálfalva), *Vízremenő* (sz.) (Dálnok, 1623). — A *jön*-nel összetettek: *Nyárárgyöngy* (=Nyárádrajövő) (sz.) (Lukafalva), *Tölgyfára jövő* (sz.) (Futásfalva, 1760). — A *hág* igével összetettek: *Féhágóerdő* (e.), *Diórahágó* (sz.) (Somosd), *Hágóföldek* (Homoródkarácsonyfalva), *Hágószőlő* (Küküllőpócsfalva), *Hágósföldek* (Vista), *Kurtahágó* (sz.) (Székelytomp). — Ezek a helynevek mind földterületre vonatkoznak, s legtöbbjüknek már a pusztá hallatára észrevehetjük, hogy az illető föld *hágásáról*, *járásáról*, stb. van szó. Pl. a *Féhágóerdő* magától értetődően magyarázza az erdő emelkedését és nem azét, aki esetleg benne jár.

Még szembetűnőbben kiviláglik ez a következő okleveles adatokból: az határ fára *megyen* véggel (sz.) (Székes, 1687 körül), Madarasi földre *megyen* lábbal (sz.) (Székelykövesd, 1617), Falu Berkire *jár* véggel (k.) (Backamadaras, 1718), temető úttára *jő* véggel (k.) (Marosszentanna, 1702), a Vadasdi patakra *rúg* véggel (k.) (Havadtó, 1756). — Természetes, hogy csakis a földterület *járhat*, *mehet* véggel, lábbal, stb. és nem a rajta haladó emberek. — De ha még ez sem volna elég bizonyíték, álljanak itt még a következő helynevek és történeti helynévadatok: *Keresztűjjárópatak* (p.) (Somosd), a *Botaskrol le járó Patak* (p.) (Mezőkölpény, 1834), a *Bede* nevű szőlőre *ki járó Határ* gyeplő (Jedd, 1834). A Delnei Határon... egy *ki hágo* Sovány buza föld (Csíkesomortány, 1757). — Mint az itt idézett adatokból látható, a felsorolt igékkel összetett helynevek mind az illető térszíni forma és nem a rajta járó emberek haladására, emelkedésére vonatkoznak.

Ezek az igék utat jelölő helynevekben is előfordulnak. A *hágó* nagyon sokszor jelöl utat önmagában is, a többiek inkább összetételekben: *Rétremenőút* (Ákosfalva), *Lejáromút* (Nyomát), *Fejáromút* (Teremiújfalva), *Berekjáromút* (Lukafalva), *Csere* mellett *elé járó* ut (Csejd, 1833), a *Templomra járó* *Uttza* (Mezőpanit, 1834), az erdőlelő *utt ere ki jő* (Sóvárada, 1832). — Ezek az út jelentésű helynevek is magára az út járására, menésére, hágására vonatkoznak. Hiszen éppen úgy, mint a *szántóföld*, a *patak*, a *gyeplő*, stb., az út is halad bizonyos irányba. Itt van pl. a fentebb említett „*Templomra járó* *utca*.“ Ha itt az úton haladó emberek menésirányáról neveztek volna el az utcát, akkor a „*Templomba járó* *utca*“ nevet adták volna neki. De itt is magának az utcának a járásáról van szó, mely a templom felé, fel a templomhoz, a *templomra* jár (vö. a *Berekremenő*, *Vízrejárom*, stb. helynevekkel!). A keresztutakat sem azért nevezik így, mert az egyiken járó emberek keresztülmennek egy másik úton, hanem azért, mert a két út *megy* egymáson keresztül és keresztalakot formál.

Míndezekből levonva a következtetést, nemcsak a földterületekre, hanem az utakra vonatkozó ilyen természetű helynevek is nem az emberre vonatkoztatott szemlélet eredményei, hanem a kérdéses földrajzi tényezők járását, haladását, hágását jelölik. Nem igen lehet tehát olyan *hágó*, melyet azért neveznek így, mert a rajta fölmenő embernek kapaszkodnia, *hágnia* kell föl-felé. Annál kevésbé lehet, mert vannak olyan vidékek (pl. a Nyárádmente), ahol a *hágó* köznévi 'út' jelentésben egyáltalán nem is használatos.

BENKŐ LORÁND

Kriza János halotti imája egy kislány koporsójánál. A kolozsvári unitárius kollégium könyvtárában KRIZA JÁNOS »Halotti imák« című kézirat-kötege borítólapjának hátán, belül találtam Kriza alábbi néhány sorát. Keletkezésének idejét és körülményeit nem ismerjük. Érdeklődésünkre azért tarthat számot, mert szövege észrevehetően Vörösmarty »Kis gyermek halálára« cí-

mű költeményének hatása alatt keletkezett. — Az ima betűszerinti szövege (figyelmen kívül hagyva a törléseket és javításokat) a következő „Eljátszottad már játékodat kedves lányka, hamar játszottad el. Mint kora tavasszal a' kis virágbimbót, meglepé gyöngéd éltedet az enyészet dere, 's végsőt mosolyogva elhervadál.

Nyugodj nyugodj már a' halál csendes éjjelén. Az ártatlanság álma szelid és nyugodt. Angyaltiszta lelked boldog a testvér angyalok társaságában. Felettünk, utánad kesergők után virasztanak a hit és reménység szende csillagai.“

FARAGÓ JÓZSEF

Újabb adatok a kabalához. BALASSA IVÁN az EM. 1944:130—33. lapján foglalkozik a *kabola* szóval és összetételeivel. Értékes fejtegetéseit egy néhány zabolai adattal szeretném bővíteni. A háromszéki Zabolán a *kabala* 'equa' köznevet nem ismerik, jelentésére az öregebbek sem emlékeznek. Eredeti jelentésének elhomályosulása a régebbi időre esik, de a jelentés egykori megléte mellett tanúskodik a ma is élő *Kabaladéllő*, népi ejtése *Kabaladiélő* (1849: *Kabola Déllő*) helynév és összetételei: *Kabola elsőpusztája*, *-hátluspusztája*, *-oldala*, *-réve*. Az említett helynév a falu közelében déli oldalon fekvő erdős területre vonatkozik. Zabolán a lovakat ritkább esetben hajtották és hajtják a havasra, ha a nyári munkaszünet megengedi, a község szomszédságában levő területen legeltetnek. Valószínűleg a fentebbi névvel jelölt terület a lovak legeltetési céljait szolgálta.

Az *ekekabola* elnevezést még ma is eléggé ismerik. A Gidófalváról közzölt két változatot használták. Eltérés csak a másodiknál volt, ugyanis a V-alakot hátul összekötő szárnak a két oldali végére nagyobb kereket szereltek, majdnem akkorát, mint a taliga kereke, melyet *szántókatájigának* neveznek. A *szántókatájigát* a hámfához vagy a *tézsőjához* kapcsolták. Ezeket az ekekabolákat a tagosítás előtt (1900) a hármashatár-rendszer idejében az ú. n. nyári *ugaroláskor* használták. E rendszer szerint a *szántó-terület* egyharmada mindig pihent, a talajt az őszi vetésre háromszori megszántással készítették elő. A másodszori *szántás*, melyet *forogatásnak* neveztek, nyár közepére esett. Szántás után egy vagy két napig nem *boronálták* el a földeket, hogy a felszínre került *gyűkerek*et a nap égesse ki. E gazdálkodási rendszer mellett teljesen észszerű volt az ekekabola használata, ugyanis csak ekére volt szükség, ennek szállítására pedig fölösleges teher lett volna a szekér használata. A másik ok az ekekabola használata mellett a földek szétszórt-sága volt. Ha az egyik helyen végeztek a forogatással, az ekét felszerelték a kabolára, s mentek az *ugarhatár* vagy másként *nyomás* másik részére, s ott folytatták a munkát.

Az ekekabola megszűnésének Zabolán két oka van. Egyik a *tagosítás*; ekkor a földek egymás mellé kerültek, ezzel kimaradt a nyári *ugarolás*, melyet ú. n. *tollóbuktatás* váltott fel. A tavaszi, nyári vagy őszi *szántáskor* a szekér állandó használata célszerű lett, mert mindig volt vagy vinni vagy hozni való a tagról. Másik ok az eddig használt faekének vasekével, szakékével történt felváltása. Ennek minden része vasból van, ép ezért kabolán való szállítása súlyánál fogva körülményesebb volna.

A *csérkabola* gyermekjáték használata az első világháború után még általános volt. A *csérkabola* készítése megegyezik a Gidófalván használttal azzal a különbséggel, hogy a *cövekre* fektetett fa nem gömbölyű, hanem *néccégű*, melynek a két végére kényelmi szempontból *dészka* darabot szegeznek a hát megvetésére. — Használatban volt egy módosított formája is, ugyanis a *földbe* vert *cövekre* két egyenlő nagyságú *néccégű* fát fektettek kereszt alakban. E két darab a középén összevolt eresztve. A középén levő